

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ ПАСИВІВ БАНКУ

Дуброва Н.П., Семенов В.В.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

У статті розглядається сутність процесу управління пасивами банку, досліджуються основні цілі цього процесу. Обґрунтовується роль управління пасивами в забезпеченні фінансової стабільності банку. Обґрунтовано методичні підходи щодо управління пасивами банку з урахуванням гнучкого поєднання протилежних вимог – максимізації прибутковості за обов'язкового дотримання норм ліквідності. Проведено аналіз поняття «управління пасивами банку», розглянуто існуючі методичні підходи до управління пасивами банку. Визначено основні методологічні основи механізму управління пасивами банків, а також розроблено основні завдання, цілі та принципи управління.

Ключові слова: пасив, управління пасивами, банк, пасиви банків, фінансова стійкість.

Постановка проблеми. Кризові явища в економіці України та банківській системі, а також необхідність забезпечення стабільного функціонування банківських установ призводить до того, що пріоритетним завданням менеджменту будь-якого банку повинно бути ефективне управління активами і пасивами, як інтегрованого процесу, що охоплює в собі активи, пасиви, їх структуру, ризики, що пов'язані із ними та прибутки. Функціонування в банку інтегрованого управління активами і пасивами потребує створення відповідної системи методів та інструментів, що забезпечать виконання поставлених завдань та прибуткової діяльності, оскільки саме вона є метою діяльності банку, як комерційної установи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблематики управління пасивами банку присвячені праці таких зарубіжних та вітчизняних вчених як В.К. Бансал, С. Бранович-Братанович, І. Волошин, Белоглазова Г.М., Бобрик М.М., Ларіонова І.В., Сало В.І., Криклій О.А., Фролов С.М. Але треба зазначити, що незважаючи на вже отримані наукові результати, сутність і проблеми процесу інтегрованого управління пасивами банку потребують подальших наукових пошуків. Науковці не дійшли консенсусу стосовно змісту цього поняття, методів та інструментів управління, а також місця управління ризиками в системі управління пасивами.

Однак питання стосовно взаємозв'язку ефективності управління пасивами банку та його фінансової стійкості, які б відповідали сучасним вимогам розвитку банківського сектору, потребують подальшого вдосконалення та дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних і зарубіжних учених, варто зауважити, що існує необхідність удосконалення науково-методологічних засад формування системи управління активами та пасивами банків в умовах фінансово-економічної нестабільності.

Мета статті. Обґрунтування теоретичних аспектів сутності процесу управління пасивами, визначення його цілей та ролі в забезпеченні фінансової стійкості банківської установи.

Виклад основного матеріалу. Пасиви банків – частина бухгалтерського балансу, що відображає в грошовому вираженні джерела утворення коштів банку. Залежно від характеру джерел коштів усі пасиви банку різняться за термінами залучення і вартістю. Від вартості й термі-

нів залучення коштів залежить спроможність банку забезпечити їх раціональне розміщення і врешті-решт допустимий прибуток акціонерів банку. Основним джерелом коштів банку, як правило, є депозити фізичних і юридичних осіб, а крім того, кошти центральних (національних) банків, кредити, залучені в інших комерційних банках, облігаційні позики, розміщені на ринку.

Особливістю пасивів комерційного банку порівняно з іншими компаніями є висока частка коштів, залучених на різних умовах, що значно перевищує власні кошти банку. У різних країнах центральні (національні) банки, інші контролюючі органи встановлюють нормативи співвідношення власних та залучених коштів, що коливаються. Сутність пасивів банків обумовлюється їх роллю в економіці як фінансових посередників, що акумулюють тимчасово вільні кошти суб'єктів господарської діяльності і розміщують їх на умовах повернення, строковості й платності у тих суб'єктів господарства, які потребують цього для забезпечення виробничого процесу. Основними завданнями сучасного комерційного банку є надання різноманітних видів позик своїм клієнтам для чого необхідне: залучення коштів із різних джерел на відповідні терміни, здійснення розрахунково-касового обслуговування клієнтів і проведення платежів, здійснення операцій з купівлі та продажу валютних коштів як за дорученням клієнтів, так і за власний рахунок. Для виконання цих завдань банку необхідно забезпечити залучення достатньої кількості коштів із різних джерел на різні терміни, домогтися оптимального сполучення термінів залучення коштів і їх вартості, а також раціонального розміщення коштів у різні види активів з метою одержання прибутку, водночас підтримуючи необхідний рівень ліквідності й оптимізації ризиків, які виникають при цьому. Такі цілі досягаються банком шляхом проведення різноманітних пасивних операцій, при цьому формуються пасиви банку [4, с. 4].

Завдання банку щодо управління пасивами, як правило пов'язуються також із стабільною базою доходів, а це передбачає акцент на розвиток традиційних послуг банку, на довгострокове і комплексне обслуговування клієнтів.

Завдання щодо досягнення надійності комерційного банку передбачають урахування всіх факторів, що забезпечують дотримання вказаних критеріїв [1, с. 4].

Управління пасивами та їх результати мають відповідати певним вимогам. Ці вимоги накладають

відбиток на саме управління і повинні обов'язково виконуватися на кожному етапі. Визначимо найважливіші принципи управління пасивами.

1. Управління пасивами має базуватися на державному підході при оцінюванні економічних процесів, явищ, результатів діяльності. Інакше кажучи, при управлінні активами і пасивами необхідно враховувати відповідність державній економічній, соціальній, екологічній, міжнародній політиці та законодавству.

2. Управління пасивами повинно мати науковий характер, тобто ґрунтуватися на положеннях діалектичної теорії пізнання, враховувати вимоги економічних законів розвитку, використовувати досягнення НТП і передового досвіду, новітні методи економічних досліджень.

3. Управління має бути комплексним. Комплексність управління вимагає охоплення всіх ланок і сторін діяльності, всебічного вивчення причинних залежностей у діяльності банку [2, с. 5].

Управління має бути оперативним. Оперативність означає вміння швидко й чітко оцінювати ситуації, приймати управлінські рішення і втілювати їх у життя [3].

Інформаційне забезпечення аналізу пасивів складається з такої інформації:

1. Правова інформація – Закони України.

2. Директивна інформація – Постанови Каб-Міну, НБУ і т.д.

3. Нормативно-довідкова інформація – Стандарти, довідники тощо.

4. Планова інформація – бізнес-плани, фінансові плани, інвестиційні проекти, кошториси.

5. Фактографічна інформація – бухгалтерський та статистичний облік (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про капітал).

Зовнішня інформація банківських установ використовується з метою прогнозування основних параметрів розвитку банку з урахуванням його стратегії.

Внутрішня інформація банківських установ використовується для забезпечення правильної та ефективної роботи банку, зокрема виконання та дотримання обов'язкових банківських нормативів [3, с. 6].

Важливу складову в процесі управління пасивами банківських установ становить аналіз інформаційних потоків. В процесі управління пасивами банківських установ фінансово-аналітична служба виконує одну із головних функцій таких як: збір первинної інформації; фіксація інформації, що надходить із зовнішнього середовища та локальних баз даних (підрозділів) банку; обробка та систематизація інформації; аналіз; структурування; формування звітів [4, с. 6].

Вся одержана та систематизована інформація таким способом формує інформаційно-аналітичну базу банківської установи. Правильне використання інформації, отриманої з зовнішніх та внутрішніх джерел, дозволить банківським менеджерам приймати раціональні управлінські рішення щодо управління активами і пасивами банку. Для ефективного управління пасивами банківських установ необхідною умовою є використання інформаційної системи, яка повинна забезпечувати оперативність у прийнятті управлінських рішень.

Доцільно зазначити, що процес управління пасивами залишається головним пріоритетом фі-

нансових інститутів в умовах сучасного розвитку банківської системи України.

Тому, розробка та вдосконалення відповідного забезпечення до процесу управління пасивами банківських установ в сучасних умовах ринкової економіки являється досить актуальним та проблемним. Правильно сформована організаційна структура та достовірне інформаційне забезпечення процесу управління пасивами забезпечить раціональне формування фінансових ресурсів та прибутковості банківських установ.

Якісна стандартизація діяльності організації одна із вимог міжнародних стандартів. Отже, важливість та необхідність інформаційного забезпечення банківських технологій шляхом розробки внутрішніх тих нормативних документів очевидна.

Інформаційні потоки мають складну розгалужену структуру. Програмно-технологічний комплекс банку має забезпечити обмін з великою кількістю зовнішніх систем і терміналів: платіжних (SWIFT, системи грошових переказів фізичних осіб), торговельно-інформаційних (Reuters, біржові системи), процесингових, терміналів передачі звітності та об'єктивності даних сумнівних операцій.

Однією з напрямів розвитку інформаційних технологій у банківських структурах є створення інформаційно-аналітичних систем. З огляду на те, що є безліч каналів послуг різного класу (системи «Клієнт-Банк» і «Internet-банкінг», аудиообслуговування, WAP та інших.), потребують наявності багатьох інформаційних баз даних, створення структурованого інформаційного поля була в інформаційно-аналітичних системах дозволяє поліпшити орієнтування в інформаційних базах даних, і підвищити ймовірність прийняття вірного рішення.

Процес управління пасивами – це формування стратегії та проведення заходів, які приводять структуру банківського балансу у відповідність із його стратегічними цілями. Він пов'язаний із балансуванням багато в чому протилежних інтересів акціонерів банку та його клієнтів. Перші зацікавлені в максимізації прибутку на вкладений в банк капітал, який одержують у формі дивідендів, тому вимагають від керівництва банку збільшення частки дохідних активів та підвищення процентних ставок за депозитами. Клієнти банку, в свою чергу, хотіли б одержувати вищий дохід на кошти, розміщені на поточних, депозитних та інших рахунках у банку, а позичати кошти на різні терміни під якомога нижчий відсоток. Керівництво ж банку, з одного боку, повинне забезпечити акціонерам прийнятний рівень дивідендів, що співвідноситься із доходами на капітал, вкладений в інші кредитно-фінансові установи, та із середнім доходом, який одержують акціонери підприємств інших галузей економіки.

Управління пасивами банку не виключає паралельного управління активами, але проблема полягає у розмежуванні та автономному застосуванні кожного із цих підходів. У такому разі структурні підрозділи банку, які відповідають за залучення коштів, організаційно відокремлені від кредитних та інвестиційних відділів і не мають інформації про можливі напрямки використання ресурсів.

Головним недоліком управління пасивами є те, що здебільшого вона застосовується за прин-

ципом «чим більше, тим краще», причому кошти залучаються без урахування ефективних напрямків їх розміщення.

Управління банком через пасиви уможливило поступову реструктуризацію банківських балансів в напрямі мінімізації витрат за залученими коштами і, в підсумку, збільшення прибутку і капіталу. Вибір оптимальних співвідношень між обсягами різних видів депозитних джерел та капіталом, які забезпечували бажаний рівень стабільності фондів, дозволяв банкам надавати довгострокові кредити, які є високодохідними, але більш ризиковими і потребують довгострокових інвестицій. Для забезпечення бажаного обсягу, структури та рівня витрат за пасивами банки почали застосовувати як цінові, так і нецінові методи управління залученими коштами.

Висновки і пропозиції. Із проведеного дослідження економічної сутності поняття процесу управління пасивами банківських установ, слід відзначити, що управління пасивами банків – це складна система принципів, підходів, методів та інструментів розробки та реалізації управлінських рішень, які пов'язані із процесами формування, й використання фінансових ресурсів банку для досягнення поставлених цілей. Розглянувши вище зазначене, необхідно констатувати наступне, що в сучасних умовах розвитку банківського сектору досить актуальною проблемою являється відсутність та необхідність у формуванні та побудові сучасного механізму управління активами та пасивами банківських установ, який забезпечить належний рівень ефективності, фінансову стійкість, стабільність, ліквідність та максимізацію фінансового результату.

Список літератури:

1. Белоглазова Г. М. Банківська справа: організація діяльності комерційного банку / Г. Н. Белоглазова, Л. П. Кроливецькой. – С-П.: Юрайт-Издат, 2011. – С. 116.
2. Бобрик М. М. Финансовая устойчивость коммерческого банка / М. М. Бобрик // Банковское дело. – № 8. – 2012. – С. 32–35.
3. Закон України «Про Національному банку України» від 20.05.99 № 679-XIV {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 911-VIII від 24.12.15}.
4. Ларіонова І. В. Управління активами та пасивами в комерційному банку: Навчальний посібник – Видавництво «Консалтбанк», 2013. – 245 с.
5. Сало В. І., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку: Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2011. – 314 с.
6. Фролов С. М. Банківська справа та основи митного регулювання в Україні: теорія та практика: Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2012. – С. 276.

Дуброва Н.П., Семенов В.В.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ СТРУКТУРОЙ ПАССИВОВ БАНКА

Аннотация

В статье рассматривается сущность процесса управления пассивами банка, исследуются основные цели этого процесса. Обосновывается роль управления пассивами в обеспечении финансовой стабильности банка. Обоснованы методические подходы к управлению пассивами банка с учетом гибкого сочетания противоположных требований – максимизации доходности за обязательного соблюдения норм ликвидности. Проведен анализ понятия «управление пассивами банка», рассмотрены существующие методические подходы к управлению пассивами банка. Определены методологические основы механизма управления пассивами банков, а также разработаны основные задачи, цели и принципы управления.

Ключевые слова: пассив, управление пассивами, банк, пассивы банков, финансовая устойчивость.

Dubrova N.P., Semenov V.V.

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University

THEORETICAL BASES OF MANAGEMENT OF STRUCTURE OF LIABILITIES OF BANK

Summary

In article the essence of process of management of liabilities of bank is considered, main objectives of this process are researched. The role of management of liabilities is proved in ensuring financial stability of bank. Methodical approaches to management of liabilities of bank taking into account a flexible combination of opposite requirements – maximizations of profitability for obligatory observance of regulations of liquidity are proved. The analysis of the concept «management of liabilities of bank» is carried out, the existing methodical approaches to management of liabilities of bank are considered. Methodological bases of the controlling mechanism are determined by liabilities of banks, and also the main objectives, the purposes and the principles of management are developed.

Keywords: liability, management of liabilities, bank, liabilities of banks, financial stability.